III.

DOCUMENTS CONCERNING DANTE'S PUBLIC LIFE.

PART I.

I.

(From a codex containing lists of names entered in the *arte de' medici e speziali.* See Fraticelli, *Vita di Dante*, p. 112).[1]

Dante d' Aldighieri degli Aldighiere poeta fiorentino.

II.

(From a fragment of a codex containing minutes of the *Consilio Centum virorum* for June 5, 1296. See Fraticelli, p. 135).[2]

Dante Alagherii consuluit secundum propositiones praedictas.

III.

(From the *Liber Reformationum et consiliariorum Comunis sancti Gemignani.* See *Rivista critica della letteratura italiana* for January, 1885).[3]

Die vij° Maij (1299). Conuocato[4] et adunato consilio generali Comunis et hominum sancti Geminiani in Palatio dicti Comunis ad sonum Canpane vocemque preconis ut moris est de mandato Nobilis et potentis militis domini Mini de Tholomeis de Senis honorabilis potestatis Comunis et hominum

terre sancti Geminiani predicti in quo quidem consilio presente volente et consentiente Prouido viro domino Gilio domini Celli de Narnia Judice Appellationum et sindici dicte terre proposuit et consilium postulauit quod cum per nobilem virum Dantem de Allegherijs Anbaxiatorem Comunis florentie qui pro parte dicti Comunis in presenti consilio retrassit et dixit quod ad presens in certo loco Parlamentum et racitionatio more solito per omnes Comunitates Tallie Tuscie et pro Renouatione et confirmatione noui Capitanei fieri expedit proptereaque ad expediendum predicta conuenit quod sindici et Anbaxiatores sollempnes predictarum Comunitatum simul conueniant se.

Dominus Primeranus Judex vnus ex dictis consiliariis surgens in dicto consilio arengando consuluit super dicta inposita et anbaxiata retracta quod per Comune Sancti Geminiani et pro parte ipsius ut hactenus solitum est facere fiat et sindicus vnus uel plures ordinentur cum pleno et sufficienti mandato ac etiam Anbaxiatores eligantur qui suo loco et tempore dum pro parte Comunis florentie fuerit Comune Sancti Geminiani per alias licteras requisitus ire debeant et conuenire se debeant cum aliis sindicis et anbaxiatoribus aliarum Comunitatum dicte sotietatis ad Parlamentum et spetialiter ad ordinandum et reformandum et confirmandum nouum Capitaneum Tallie dum modo nil possit firmari uęl ad aliquid obligari quando pro dicto Comuni et Octo expensarum factum declarent.

In Reformatione cuius consilij facto et misso partito per dictum dominum Potestatem ad bussolos et palloctas solempniter secundum formam statutorum super inpositione predicta Obtemptum et reformatum fuit ad dictum dicti domini Primerani consultoris per LXXIIJ palloctas repertas et missas in pissidem Rubeum *del si* Non obstantibus iij palloctis repertis et missis in Pissidem Giallum *del No.*

IV.

(From the Protocol of ser Lapo Gianni. See I. Del Lungo, *Un documento inedito del priorato di Dante*, in the *Bulletino della società dantesca italiana*, No. 4, December, 1890.

Item die quintodecimo junii, praesentibus testibus ser Bondone Cambii populi Sancti Petri Scaradii et ser Bindo ser Cionis notariis. ⌈ Pateat omnibus evidenter, presentem paginam inspecturis, quod, coram me notario et testibus suprascriptis, Sostegnus Busatti, notarius Camere Communis Florentie, dedit et consignavit Richo spadario, Danti Alagherii, Nerio del Judice, Noffo Guidi, Nello Arrighetti et Bindo Bilenchi, Prioribus Artium et Artificum civitatis Florentie, et Fatio de Micciole Vexillifero Iustitie, quamdam condepnationem factam per dominum Giradinum de Gambara de Brixia, Potestatem Florentie, de Noffo Quintavallis, Simone Geradi et ser Cambio de Sexto, die octodecimo mensis aprilis sui regiminis. Quam quidem condepnationem dicti Priores et Vexillifer Iustitie acceperunt et apud se retinuerunt: in qua quidem condepnatione, scripta in cartis pecudinis, dicti Noffus, Simon et ser Cambius condempnati fuerunt in libris duobus milibus pro quolibet, vel in linguarum abscisione. Confitentes se dictam condepnationem habere etc.

V.

(From the *Libro di Consigli.* See Imbriani, in the *Propugnatore*, vol. XIII., 2° (July-October, 1880), pp. 199 ff.).[5]

Die xiij° mensis aprelis [M.CCC.I]. In Consilio Capitudinum xij^{cim} Maiorum Artium et aliorum Sapientum proposuit dominus Capitaneus, presentibus Prioribus et Vexillifero, quomodo electio futurorum Priorum fieri debeat pro Communi. Presentibus testibus dominis Baroncio domini Tebaldi et Corrado Iacobi militibus domini Capitanei et Tura del Grillo

precone eiusdem domini Capitanei et populi Florentini et aliis.

Ser Bindus ser Guicciardi notarius consuluit, quod Capitudines et Sapientes cuiuslibet sextus simul congregati nominent quatuor in quolibet sextu; et postea fiat scruptinium secundum morem solitum.

Guido Ubaldini de Signa consuluit quod Capitudines cuiuslibet Artis nominent duo in quolibet Sextu.

Dante Alagherij consuluit secundum dictum primi Sapientis.

Facto partito ad sedendum et levandum placuit quasi omnibus secundum dictum primi Sapientis.

. . . . . .

Eadem die XIIIJ Aprelis et testibus. In Consilio Capitudinum XIJ^cim^ Maiorum Artium et duorum Sapientum pro Sextu, proposuit dominus Capitaneus, quomodo eligantur sex boni viri in sextu Burgi, qui vadant ad scruptinium pro electione Vexilliferi.

Dante Alagherij consuluit, quod Capitudines et Sapientes cuiuslibet Sextus nominent unum in dicto Sextu.

Facto partito ad sedendum et levandum, placuit omnibus secundum dictum dicti Sapientis.

VI.

(From a fragment of a manuscript, preserved in the Archivio Centrale di Stato in Florence. See Imbriani in the *Propugnatore*, XIII., 2° (July-October, 1880), pp. 210 ff.).[6]

. . . iis providis et egregiis viris Nerio Peronis pro sextu . . . [Cristo]fero Rinierii Ferrantini pro sextu porte Sancti Petri officialibus pro comuni Florentie ad reinveniendum[7] . . . et conductionum ac vendictionum introituum et proventuum ad eorum manus perventorum, nec non expensarum factarum per eosdem in dicto . . . scripturarum factarum . . . [in ann]is domini millesimo trecentesimo, indictione quartade-

cima, et subsequenter sub annis domini millesimo trecentesimo primo, indictione quartadecima, diebus et mensibus infrascriptis.

In Dei nomine amen. Super infrascripta [petitione cuius tenor] talis est. Exponitur coram vobis dominis sex officialibus positis pro comuni Florentie super reinveniendis iuribus comunis Florentie et viis mictendis et dirizzandis, quod via Sancti Proculi que protenditur versus burgum de la Piagentina, que est multum utilis et necessaria hominibus et personis civitatis Florentie, maxime propter vittualium copiam habendum, et maxime, eo quod populares comitatus absque strepitu et briga magnatum et potentum possunt secure venire per eandem ad dominos Priores et Vexilliferum iustitiae, cum expedit; et quod dicta via et porta dicte vie cum magno animi fervore et pecunie dispendio facta et etiam missa est tractatu et motu Priorum et Vexilliferi et officiorum predecessorum vestrorum. Quare, cum dicta via nuper dirizzata et protensa sit usque ad burgum de la Piagentina, et a dicto burgo obliqua, tortuosa et arta sit usque ad Africum ; et etiam quedam domus Rube Alleronis sit et permaneat super linea dicte vie iuxta burgum Allegri, ita quod additus et iter dicte vie expeditus esse non potest absque destructione dicte domus, et opporteat omnino dirui et destrui pro opere dicte vie; petitur a vobis, quatenus velitis et vobis placeat in honore et commodo dicti Comunis Florentie firmare ordinare et stantiare balia et auctoritate vestri officii — quod dicta via diriczetur, amplietur, reattetur et in meliorem statum reducatur a dicto burgo de la Piagentina usque ad Africum secundum quod videbitur melius et utilius officialibus per vos eligendis ; et etiam quod dicta domus dirui debeat omnino ita quod via in sua amplitudine remaneat et liber sit additus et iter; et quod ad predicta et circa quodlibet predictorum et executionem predictorum vobis placeat eligere infrascriptos officiales pro comuni Florentie qui predicta mandent executioni, et qui habeant impredictis baliam et auctoritatem dictam viam dirizzandi ut dictum

est per terram quorumcumque habentium ibi terras et possessiones, artores incidendi et incidi faciendi pro dirizzatione dicte vie, sine alicuis contraditione et dictam domum dirui et destrui faciendi ut dictum est secundum quod dictis officialibus videbitur melius fore dicens;[8] et pro expediendis predictis et quolibet predictorum et pro solvendo pretio dicte domus secundum extimationem per infrascriptos officiales faciendam, et pro exequendis omnibus et singulis supradictis, possint dicti officiales eisque liceat, impositam facere unum et pluries et eas recolligere, et secolligi facere, recipere et confiteri illis personis et locis ad quos et quas conspettabit utilitas et commodum predictorum secundum provisionem et declarationem dictorum officialium semel et pluries et in ea quantitate modo et forma quod eis placuerit pro dicto opere executione mandando. Possint etiam dicti officiales dictam pecuniam ad eorum manus perveniendam, convertere in opere dicte vie et in emendatione et opere et pretio dicte domus secundum eorum extimationem et provisionem et prout eis videbitur. Teneantur dicti officiales dictam viam dirizzandam per eos et que nuper dirizzata est, usque ad burgum de la Piagentina, facere lastricari sive inghiaiari bene et commode, ita quod iri possit, et reparationes facere, ita quod ianali[9] et extivo tempore possit iri eques et pedes: et pro inmissione et dirizzatione dicte vie, possint dicti officiales restituere et cedere et tribuere illis personis per quarum terrena metteretur dicta via nova, locum et terrenum vie veteris, si eis videbitur. Possint dicti officiales et eis liceat facere lastricari et attari dictam viam, dare cursum aquis, aqueductus instruere et instrui facere in omnibus locis ubi eis videbitur, et aqueductus et cursus aquarum removere, de novo ordinare ad eorum arbitrium et voluptatem. Possint etiam dicti officiales salarium eorumdem que recipere debent secundum stanziamentum et provisionem alterius officii supradicti, imponere et exigere et solvi sibi ipsis absque eorum gravamine. Possint etiam teneantur et debeant dicti officiales solvere alias

expensas factas pro inmissione et dirizzatione vie predicte usque ad burgum de la Piagentina absque aliqua solemnitate iure debentibus recipere; nec non circa dictam viam et opus dicte vie stanziare ordinare firmare quod quicquid eis videbitur perpetuo servaturos. Et quicquid ipsi Officiales fecerint ordinaverint et stanziaverint habeat plenum robur circha predicta et quolibet predictorum et firmitatem plenariam obtineat et per dominos Potestatem et Capitaneum et eorum officiales perpetuo debeat observari et executioni mandari.

Prenominati domini sex officiales visa dicta petitione et expositione et omnibus et singulis que in dicta petitione et expositione continetur legiptime attente et cum summa providentia inspettis et consideratis, audita namque ineffrenata querela quam plurimi et plurimi vicinorum dicte vie et consuetudinem habentium per eandem, pro comuni utilitate omnium et singulorum possessionem habentium ab utraque parte dicte vie et etiam totius comunis Florentie dicentium et adstantium, quod ipsa via tam honorabiliter protensa et drizzata usque ad burgum de la Piagentina, a dicto burgo de la Piagentina usque ad Africum est tortuosa, arta, stricta et inepta, ita quod per eam additus patere non potest quod in totum Comunis Florentie dapnum et dispendium redundatur; et visa dicta domo et via, et omnibus et singulis consideratis que in predictis consideranda fuerunt, vigore auctoritate et balia eis concessa et attributa per solempnia et opportuna consilia comunis Flor., ut de ipsis auctoritate et balia publice constat scriptura facta manu Ser Bonsignoris Guezzi de Mutina notarii consiliorum reformationum comunis et populi Flor.; et auctoritate et balia eis concessa et attributa per dominos Priores artium et Vexilliferum iustitie, ut in electione de eis facta publice scripta manu Ser Alonis Guccii Alonis notarii et tunc scribe dominorum Priorum artium et Vexilliferi iustitie plenius continetur nec non auctoritate et balia eis concessa et super addita per subsequentes dominos Priores artium et Vexilliferum iustitie, publice scripta manu Ser Iuntini Spigliati notarii et tunc scribe

dictorum dominorum Priorum artium et Vexilliferi iustitie; et vigore dicti eorum officii et omni modo et iure quibus melius potuerunt; ordinaverunt, statuerunt, firmaverunt et composuerunt ac etiam ordinando statuendo, firmando et componendo sancierunt, quod dicta via et strata a dicto burgo de la Piagentina usque ad Africum diriczetur, amplietur, affossetur, inalcetur, inghiaietur et lastricetur, et quod diriczari, ampliari, affossari, inalzari, inghiaiari, interrari et lastricari debeat remitti, attari, fortificari et melliorari; et quod predicta domus diruatur, destruatur et de loco predicto elevetur dirui, destrui et de loco predicto elevari debeat; et eiusdem domus solum et casolare seu terrenum pro via poni et remanere et omnia et singula supradicta fieri et esecutioni mandari secundum infrascriptorum sagacium et prudentum virorum conscientie puritatem. Quos probos viros officiales et superstites fecerunt ordinaverunt et composuerunt ad predictam viam attandam et dictam domum destruendam et omnia et singula supradicta viriliter et utiliter ac honorabiliter pro dicto Comuni et populo facienda, gerenda, exercenda, complenda, terminanda, explicanda et executioni mandanda expensis et sumptibus omnium et singulorum populorum, vicinantiarum, comunitatum et populorum et personarum specialium seu privatarum circumstantium dicte vie et strate et possessiones seu terrena habentium circa eandem et aliorum omnium ad quos spectat utilitas dicte vie secundum quod dictis providis et discretis viris officialibus videbitur fore dignum qualitate, commodo et idoneitate et facultate solventium legiptime persquisitis. Quas expensas et omnes et singulas alias pro dicta via mittenda dirizzanda et amplianda et pro mendo et satisfactione et pretio dicte domus destruende et pro omnibus et singulis supradictis honorabiliter et fine debito terminandis et pro magistris, manualibus, servientibus et nuntiis et pro cartis et quaternis de papiro et de menbranis et pro lapidibus, calcina, terra, ghiaria et arena, et pro mendo et satisfattione terreni positi seu ponendi in dicta via et pro omnibus et singulis aliis imminenti-

bus predictis et dependentibus ab eisdem liceat et licitum sit et licere intelligatur iamdictis officialibus imponere omnibus et singulis supradictis et inter omnes et singulos supradictos usque ad concurrentem quantitatem: habita ratione de den [ariorum] et pecunie quantitate iam imposita et exacta per alios officiales dicte vie . . . — Quam pecuniam impositam per eos et etiam per dictos eorum predecessores et per dictos eorum predecessores exactam et eis superatam ex dicto officio liceat dictis officialibus exigere et recolligere et sibi dari et solvi atque pagari facere et cogere et compellere omnes et singulos predictos quibus ipsi imposuerunt sive alii quibus impositum fuit per dictos eorum predecessores et non solverunt, nec non dictos eorum predecessores officiales pro eo quod apud eos remansit de pecunia supradicta realiter et personaliter usque ad satisfactionem condignam dictis officialibus facendam. Quam [pecuniam] sic exactam expendant et expendere teneantur et debeant in reparatione, diriczatione, et fortificatione et lastricatione et opere dicte vie et strate, et etiam in destructione et emendatione et pretio dicte domus secundum quod eorum sagacitati videbitur fore decens prout et sicut superius dictum notatum et apertum est, dantes et concedentes dictis officialibus et cuilibet eorum inpredictis et quolibet predictorum ed dependentibus ab eisdem prout et sicut superius dictum est et prout et sicut et ita et secundum in omnibus et per omnia que in dicta petitione et expositione plenius et latius continentur, viriliter, honorabiliter, utiliter et fideliter faciendis gerendis explicandis terminandis complendis et executioni mandandis, plenum largum merum amplum et generalem officium iurisdictionem potestatem auctoritatem et baliam. Que omnia et singula et quolibet predictorum et infrascriptorum et quicquid per dictos officiales impredictis et circa predicta et dependentibus ab eisdem factum seu gestum fuerit seu factum fieri, valeant, teneant et plenam ac inrevocabilem habeant et obtineant firmitatem soliditatem et observantiam et vigore presentis stanziamenti et reformationis

et eorum quibus present. stant. et reformat. vires et facultates observet plenum sortiatur effectum et robur, ita quod remedio vel pretextu alicuius appellationis, nullitatis seu pro prov . . s tolli removeri cassari vel infringi non possint seu privilegio alicuius municipalis vel comunis legis edite vel edende aliqualiter minorari suspendi vel aboleri. Ad quorum omnium et singulorum et dependentum ab eisdem observationem solidationem et executionem teneantur domini Potestas et Capitaneus, iudex gabelle et camere, iudex sindicatuum et appellationum et ceteri officiales comunis Flor. et omnes ad iustitiam costituti sine strepitu et figura iudicii et de facto omni appellatione nullitate provocatione defensione et exceptione qualibet et in contrarium oppositione rejetta capitulo ordinamento consiliorum reformatione Comunis Florentie edita vel edenda in aliquo non obstante. Officium quorum officialium inchoetur et initietur et incohari et initiari debeat ea die qua dictum eorum officium iurabunt et duret et durare debeat a dicta die ad duos menses proxime venturos, sine aliquo salario. Nomina quorum officialium hec sunt:

Dante de Allagherijs officialis et superestans.

Ser Guillelmus de la Piagentina notarius et dicti officialis scriba.

Acta provisa et declarata fuerunt predicta omnia et singula per dictos dominos sex officiales Florentie in apotheca in qua ipsi morantur pro iamdicto eorum officio exercendo, sita apud palatium domini Capitanei, sub annis domini millesimo trecentesimo primo, indictione quartadecima, die vigesimo ottavo aprilis, presentibus testibus Ser Nuto Benvenuti notario populi Sancti Iacopi inter foveas, Puccio Dietisalvi populi Sancti Benedicti, et Tuccio Ridolfi populi Sancti Simonis, et aliis.

Ego Benvenutus quondam Nuti de Rignano imperiali auctoritate ordinarius iudex et notarius, predicta omnia et singula, prout in attis predictorum officialum scriptis per superdictum Ser Iohannem notarium inveni, ita hic fideliter exemplando trascripssi, meumque signum apposui.

VII.

(From the *Libro di Consigli*. See Imbriani, in the *Propugnatore*, vol. xiii. 2° (July–Oct. 1880), pp. 202–5.) [10]

Die XVIIIJ mensis iunii.

In Consilio Centum virorum, generali, speciali et Capitudinum XIJ^{cim} maiorum Artium proposuit dominus Capitaneus infrascripta, presentibus Prioribus et Vexillifero.

Primo de servitio domini Pape faciendo de centum militibus secundum formam licterarum domini Mathei Cardinalis.

Item super commissione facta in dominos Priores et Vexilliferum per Commune de Colle acceptanda.

Ser Rogerius Ughonis Albiczi notarius consuluit quod dictum servitium fiat domino Pape secundum formam propositam. Item, quod dicta commissio facta per Commune de Colle in dominos Priores et Vexilliferum acceptetur per eos.

Dante Alagherij consuluit, quod de servitio faciendo domino Pape nichil fiat. In alia propositione consuluit secundum dictum primi Sapientis.

Dominus Guidoctus de Canigianis iudex consuluit secundum dictum primi Sapientis.

Dominus Albiczus Corbinelli iudex consuluit, quod de servitio faciendo domino Pape suspendatur ad presens.

Presentibus testibus domino Gentile domini Gualteronis de Firmo iudice et collaterali assessore predicti domini Capitanei et Albiczo Redde precone domini Capitanei et populi Florentini et aliis.

Facto partito ad sedendum et levandum placuit omnibus secundum dictum primi Sapientis super facto de Colle.

Dicta die acceptata fuit dicta commissio per officium.

. . . .

Eadem die et testibus

In Consilio Centum virorum proposuit dominus Capitaneus infrascripta, presentibus Prioribus et Vexillifero.

Primo de servitio faciendo domino Pape de centum militibus pro illo tempore quo videbitur Prioribus et Vexillifero presentibus et quod in dicto servitto morari debeat dominus Neri de Giandonati capitaneus dictorum militum et etiam ser Gorello de Broncis pro notario dicti capitanei ad solitam rationem, salvo quod tempus dicti servitii non excedat Kallendas septembris, dummodo dicta pecunia solvatur ille persone seu personis quibus videbitur Prioribus et Vexillifero.

Item de solutione iij.[m] librarum facienda vexillifero peditum comitatus pro solutione facienda quibusdam peditibus comitatus.

Dominus Guidoctus de Canigianis iudex consuluit secundum propositiones predictas.

Dante Alagherij consuluit quod de servitio faciendo domino Pape nihil fiat. In alia propositione consuluit secundum propositionem.

Factis partitis ad pissides et palloctas placuit .xlviiij. secundum proponitionem, nolentes fuerunt .xxxij. Item super secunda propositione placuit .lxxx. Secundum propositionem, nolentes fuerunt .j.

VIII.

(From the *Libro di Consigli.* See VII.).

Die .xiij. mensis septembris.

In Consiliis Centum, generali et speciali domini Capitanei et in Consilio Generali Communis et Capitudinum .xxj. Artium et aliorum bonorum virorum, congregatis in pallatio domini Potestatis, coram Potestate et Capitaneo, Prioribus et Vexillifero, proposuit dominus Potestas quid sit providendum et faciendum super conservatione Ordinamentorum Iustitie et statutorum Populi.

Dante Alagherij consuluit [11] . . .

Dominus Guidoctus Corbiczi consuluit quod predicta omnia remaneant in Potestate, Capitaneo, Prioribus et Vexillifero, cum illo Consilio quod habere voluerint.

IX.

(Decree of January 27, 1302. From the *Libro del Chiodo*. See Del Lungo, *Dell' esilio di Dante*, pp. 97–103).

In nomine Domini, amen.

Hec sunt condempnationes, sive condempnationum sententie, facte late et promulgate per nobilem et potentem militem dominum Cantem de Gabriellibus de Eugubio, honorabilem Potestatem civitatis Florentie, super infrascriptis excessibus et delictis contra infrascriptos homines et personas. Sub examine sapientis et discreti viri domini Pauli de Eugubio, Iudicis ipsius domini Potestatis ad offitium super baratteriis, iniquis extorsionibus et lucris illicitis deputati. Et de voluntate et consilio aliorum Iudicum eiusdem domini Potestatis. Et scripte per me Bonoram de Pregio, prefati domini Potestatis notarium et offitialem et Communis Florentie, ad idem offitium deputatum. Currentibus annis Domini millesimo ccc IJ, indictione XV, tempore sanctissimi patris domini Bonifatii pape octavi.

Nos Cante Potestas predictus infrascriptas condempnationum sententias damus et proferimus in hunc modum.

Gherardinum condam Deodati, populi Sancti Martini episcopi, olim Priorem, denumptiatum et accusatum a Bartholo Banchi populi Sancti Laurentii, dicenti ipsum Gherardinum, tempore in accusa contento, stando in dicto suo offitio, commisisse in dicto offitio dolum fraudem et baracteriam, faciendo offerri et offerendo Guccium condam domini Cerretani de Vicedominis, tunc detemptum in carceribus Comunis Florentie pro multis bampnis et condempnationibus, Deo et beato Ioanni Baptiste, non amore Dei et beati Iohannis, sed mediante pecunia et propter pecuniam quam habuit a ditto Guccio vel a suis coniunctis dantibus et solventibus ipsi Gherardino, videlicet septuagintaduos florenos auri, falsando et baractando, et dolum fraudem et baracteriam commictendo in dicto

suo offitio Prioratus. Qui Gherardinus propterea citatus fuit et requisitus legiptime per nuntios Comunis Florentie, quatenus coram nobis et curia nostra comparere deberet, nostra facturus mandata, seque defendere ab accusatione premissa, et non venit, sed potius passus fuit se poni in banno, per Albizum publicum bannitorem Comunis, de libris ij^{m} f. p.; in quod incurrit se contumaciter absentando, prout de hiis omnibus in actis nostre Curie plenius continetur. Ideo ipsum Gherardinum, volentem propriam affectionem pecunie cunctorum Florentinorum celebri devotioni preferre, ne tante sceleritatis actus lateat inscios, et ad terrorem pena huius aliis veniat in exemplum, ob eius contumaciam habitum pro confesso, secundum iura, Statuta Comunis et Populi, Ordinamenta Iustitie, Reformationes, et ex vigore nostri arbitrii, et omni modo et iure quibus melius possumus, in libris tribus milibus florenorum parvorum, dandis et solvendis Camere Comunis Florentie pro ipso Comuni; et quod restituat dictam pecuniam dicto accusatori illud legiptime probanti; et si condempnationem ipsam infra tertiam diem non solverit, a die sententie computandam, omnia sua bona publicentur vastentur et destruantur, et vastata et destructa remaneant in Comuni; et si solverit, condennationem predictam ipsi vel ipsorum aliquis, talis solvens nicchilominus stare debeat extra provinciam Tuscie ad confines duobus annis; et ut perpetua fiat memoria, nomen eius scribatur in Statutis Populi, et aliquod offitium vel benefitium tanquam falsarius vel baracterius nullo tempore habere possit a Comuni vel pro Comuni Florentie, sive condempnationem solverit sive non; in hiis scriptis sententialiter condempnamus. Computato bampno in condempnatione presenti.

Dominum Palmerium de Altovitis de sextu Burgi
DANTE ALLEGHIERI de sextu Sancti Petri maioris
Lippum Becche de sextu Ultrarni
Orlanducciurn Orlandi de sextu Porte Domus.

Contra quos processum est per inquisitionem ex offitio nostro nostre factam, super eo et ex eo quod ad aures nostras et curie et curie nostre notitiam, fama publica referente, pervenit, quod predicti, dum ipsi vel aliquis eorum existentes, essent in offitio Prioratus vel non existentes, vel ipso offitio Prioratus deposito, temporibus in inquisitione contentis, commiserunt per se vel alium barattarias, lucra illicita, iniquas extorsiones in pecunia vel in rebus. Et quod ipsi, vel aliquis ipsorum, receperunt pecuniam, vel res aliquas vel scriptam libri vel tacitam promissionem de aliqua pecunia vel re alia, pro aliqua electione aliquorum novorum Priorum et Vexilliferi seu Vexilliferorum facienda, licet sub alio nomine vel vocabulo. Et quod ipsi vel aliquis eorum recepissent aliquid indebite illicite vel iniuste, pro aliquibus offitialibus eligendis vel ponendis in civitate vel comitatu Florentie vel districtu vel alibi, pro aliquibus stantiamentis reformationibus vel ordinamentis faciendis vel non faciendis, vel pro aliquibus apodixis missis ad aliquem Rectorem vel offitialem Communis Florentie vel concessis alicui. Et quod predicta tractassent ipsi, vel ipsorum aliquis, vel fecissent seu fieri fecissent. Et quod propterea dedissent promisissent vel solvissent, seu dari vel solvi fecissent, in pecunia vel in rebus, vel scriptam libri alicuius mercatoris fecissent, offitio durante vel eo deposito. Et super eo quod recepissent a Camera Communis Florentie, vel de domo et palatio Priorum et Vexilliferi, ultra vel aliter quam Communis Florentie stantiamenta dictent. Et quod commiserint, vel committi fecerint, fraudem vel barattariam in pecunia vel rebus Communis Florentie, vel quod darent sive expenderent contra Summum Pontificem et dominum Karolum pro resistentia sui adventus, vel contra statum pacificum civitatis Florentie et Partis Guelforum. Quodque ipsi vel ipsorum aliquis habuissent vel recepissent aliquid in pecunia vel rebus, ab aliqua speciali persona collegio vel universitate, occasione vel ratione aliquarum minarum concussionis terrarum, quas vel quos intulissent, vel de inferendo per Priores

Commune et Populum minati essent. Super eoque quod commisissent, vel committi fecissent vel fieri fecissent, fraudem, falsitatem, dolum vel malitiam, barattariam vel inlicitam extorsionem; et tractassent ipsi vel ipsorum aliquis, quod civitas Pistorii divideretur et scinderetur infra se et ab unione quam habebant insimul; et tractassent quod Anziani et Vexillifer dicte civitatis Pistorii essent ex una parte tantum; fecissentque tractari fieri seu ordinari expulsionem de dicta civitate eorum qui dicuntur Nigri, fidelium devotorum Sancte Romane Ecclesie; dividi quoque fecissent dictam civitatem ab unione et voluntate civitatis Florentie, et subiectione Sancte Romane Ecclesie vel domini Karoli in Tuscia paciarii. Qui

Dominus Palmerius
DANTE
Orlanduccius et
Lippus

citati et requisiti fuerunt legiptime, per nuntium Communis Florentie, ut certo termino, iam elapso, coram nobis et nostra curia comparere deberent ac venire, ipsi et quilibet ipsorum, ad parendum mandatis nostris, et ad se defendendum et excusandum ab inquisitione premissa: et non venerunt, sed potius fuerunt passi se in bapno poni Communis Florentie de libris quinque milibus florenorum parvorum pro quolibet, per Duccium Francisci publicum bampnitorem Communis eiusdem; in quod incurrerunt se contumaciter absentando, prout de predictis omnibus in actis nostre Curie plenius continetur.

Idcirco ipsos dominum Palmerium, DANTE, Orlanduccium et Lippum, et ipsorum quemlibet, ut sate messis iuxta qualitatem seminis fructum percipiant, et iuxta merita commissa per ipsos dignis meritorum retributionibus munerentur, propter ipsorum contumaciam habitos pro confessis, secundum formam iuris, Statutorum Communis et Populi civitatis Florentie, Ordinamentorum Iustitie, Reformationum, et ex vigore nostri arbitrii, in libris quinque milibus florenorum parvorum pro quolibet, dandis et solvendis Camerariis Com-

munis Florentie recipientibus pro ipso Communi; et quod restituant extorta inlicite probantibus illud legiptime; et quod si non solverint condempnationem infra tertiam diem, a die sententie computandam, omnia bona talis non solventis publicentur vastentur et destruantur, et vastata et destructa remaneant in Communi; et si solverint condempnationem predictam, ipsi vel ipsorum aliquis talis solvens nicchilominus stare debeat extra provinciam Tuscie ad confines duobus annis; et ut predictorum domini Palmerii, Dante, Lippi et Orlanduccii perpetua fiat memoria, nomina eorum scribantur in Statutis Populi, et tamquam falsarii et barattarii nullo tempore possint habere aliquod offitium vel benefitium pro Communi, vel a Communi, Florentie, in civitate comitatu vel districtu vel alibi, sive condempnationem solverint sive non; in hiis scriptis sententialiter condempnamus. Computato bampno in condempnatione presenti.

Late pronumptiate et promulgate fuerunt dicte condempnationum sententie per dominum Potestatem predictum pro tribunali sedentem in Consilio generali Communis Florentie, et lecte per me Bonoram notarium supradictum in dicto Consilio, de mandato eiusdem domini Potestatis, die XXVIJ ianuarii anno Domini a nativitate millesimo trecentesimo secundo, indictione XV, tempore domini Bonifatii pape VIIJ, presentibus testibus ser Agnolo socio ipsius domini Potestatis, ser Pace Thomme de Eugobio, notario eiusdem domini Potestatis, Duccio Francisci et Albizzo bampnitoribus, et pluribus aliis in eodem Consilio existentibus.

X.

(Decree of March 10, 1302. From the *Libro del Chiodo*. See De Lungo, *Dell' esilio di Dante*, pp. 104–106.)

In nomine Domini, amen.

Hec est quedam condempnatio, sive condempnationis sententia, facta lata et promulgata per nobilem et potentem

militem dominum Cantem de Gabriellibus de Eugubio, honorabilem Potestatem Civitatis Florentie, contra infrascriptos homines et personas. Sub examine sapientis et discreti viri domini Pauli de Eugubio, Iudicis ad offitium inquirendi et procedendi contra committentes barattarias et lucra illicita deputati. Et scripta per me Bonoram de Pregio, eiusdem domini Potestatis et Communis Florentie notarium, ad idem offitium deputatum. In anno Domini millesimo trecentesimo secundo a nativitate, tempore domini Bonifatii pape VIIJ, indictione XV.

Nos Cante Potestas predictus infrascriptam condempnationis sententiam damus et proferimus in hunc modum.

Dominum Andream de Gherardinis
Dominum Lapum Salterelli Iudicem
Dominum Palmerium de Altovitis
Dominum Donatum Alberti de sextu Porte Domus
Lapum Ammuniti de sextu Ultrarni
Lapum Blondum de sextu Sancti Petri maioris
Gherardinum Diodati populi S. Martini episcopi
Cursum domini Alberti Ristori
Innami de Ruffolis
Lippum Becche
DANTEM ALLIGHIERII
Orlanduccium Orlandi
Ser Symonem Guidalocti de sextu Ultrarni
Ser Ghuccium medichum de sextu Porte Domus
Guidonem Brunum de Falconeriis de sextu S. Petri.

Contra quos processum est per inquisitionem ex nostro offitio et curie nostre factam super eo et ex eo, quod ad aures nostras et ipsius curie nostre pervenit, fama publica precedente, quod cum ipsi et eorum quilibet, nomine et occasione barattarium, iniquarum extorsionum et illicitorum lucrorum fuerint condempnati, et in ipsis condempnationibus docetur apertius, condempnationes easdem ipsi, vel eorum aliquis, termino as-

signato non solverint. Qui omnes et singuli per numptium Communis Florentie citati et requisiti fuerunt legiptime, ut certo termino, iam elapso, mandatis nostris parituri venire deberent, et se a premissa inquisitione protinus excusarent. Qui non venientes per Clarum Clarissimi publicum bampnitorem poni se in bampno Communis Florentie substulerunt: in quod incurrentes eosdem assentatio contumacia innodavit, ut hec omnia nostre curie latius acta tenent. Ipsos et ipsorum quemlibet, ideo habitos ex ipsorum contumacia pro confessis, secundum iura, Statuta et ordinamenta Communis et Populi civitatis Florentie, Ordinamenta Iustitie, et ex vigore nostri arbitrii, et omni modo et iure quibus melius possumus, ut si quis predictorum ullo tempore in fortiam dicti Communis pervenerit, talis perveniens igne comburatur sic quod moriatur, in hiis scriptis sententialiter condempnamus.

Lata pronumptiata et promulgata fuit dicta condempnationis sententia per dominum Cantem Potestatem predictum pro tribunali sedentem in Consilio generali Communis Florentie, et lecta per me Bonoram notarium supradictum, sub anno tempore et indictione predictis, die decimo mensis martii, presentibus testibus ser Massaio de Eugubio et ser Berardo de Camerino notario dicti domini Potestatis, et pluribus aliis in eodem Consilio existentibus.

XI.

(The agreement of San Godenzo: Protocol of ser Giovanni, di Buto d'Ampinana, in the Archivio generale dei Contratti, num. 366, vol. iii. c. 120. See Del Lungo, *Dino Compagni e la sua cronica*, ii. 569.)

. . . .[12]

Actum in choro . . .[13] Sancti Gaudentii de pede Alpium, presentibus testibus vocatis Orco quondam Gherardi Guidalocti de Florentia, Lapo Bertaldi de Florentia, et Davizzino de Corbizziis de Florentia, testibus.

Dominus Torigianus, Carbone et Vieri de Circhiis; dominus Guillelminus de Ricasoli; dominus Neri, Bectinus Grossus, Bectinus et Nuccius domini Acceriti de Ubertinis; dominus Andreas de Gherardinis; Branca et Chele de Scolaribus; Dante Allegherii; Minus de Radda; Bectinus de Pazziis; Lapus, Ghinus, Taddeus et Azzolinus de Ubertis:

Isti omnes, et quilibet eorum per se, omni deliberatione pensata, promiserunt et convenerunt Lapo Bertaldi de Florentia, recipienti pro viro nobili Ugolino de Feliccione, et pro eius filiis, et pro omnibus aliis de domo Ubaldinorum, et pro quolibet eorum, omnia dampna interesse et expensas restituere satisfacere et emendare de eorum propriis bonis, quod vel quas predicti Ugolinus vel eius consortes incurrerent seu recipe-rent, tam in bonis temporalibus quam etiam in benefitiis ecclesiasticis, occasione novitatis seu guerre facte vel faciende per castrum Montis Accianichi, vel per aliquam aliam eorumdem fortilitiam seu fideles, vel per ipsosmet, ad arbitrium eorum; sub pena duorum milium marcarum argenti.

Pro quibus omnibus observandis obligaverunt dicto Lapo, recipienti ut supra, omnia eorum bona praesentia et futura, que ex nunc const[ituerunt] se pro eis precarie possidere, guar[entigiando].

XII.

(A notary's act, from a codex belonging to Count Alberto Papafava dei Carraresi of Padua. The codex is a copy made by Battista Bradiolo, a Paduan notary (+ 1546), of a copy made by another notary, Francesco del fu Messer Giovanni Lissa, in 1335. See Imbriani, *Il documento carrarese che pruova Dante in Padova ai venzette di Agosto, 1306*, Pomigliano d' Arco, 1881.)[14]

In Christi nomine amen. Anno domini millesimo trecentèssimo sexto. indictione quarta, die vigessimo septimo mensis augusti paduae in contracta sancti martini in domo dominae Armotae Domini pa[pa]favae. praesentibus Antonio notario

q. domini zilii de cerudis de contracta pontis altinati, Jacobo filio domini petri de praedicta contracta, manfredino notario q. blondi a sancto leonardo, dantino q. alligerii de florentia et nunc stat paduae in contracta sancti laurentii gualterio dicto sancto q. guarnerii famileo dictae dominae et Jacobino dicto gotula notario q. petri a Sancta Cruce et aliis testibus rogatis specialiter convocatis. Ibique dominus bonifatius de carraria q. domini Jacobini papafavae de contracta sancti martini de padua, tanquam principalis dominus petrus iudex q. domini ioannis rubei de murfis de contracta pontis altinati, dominus franciscus de sancto syri q. domini petri commitis de papafavis de contracta sancti martini, dominus boscarinus de cesso q. domini benedicti de cesso de contracta sanctae malgaritae, et dominus bartholameus dictus barba q. domini lappi de bentacordis de contracta sancti canciani de padua tanquam fideiussores, ita quod unusquisque eorum in solidum teneatur. Renuntiantes epistolae divi adriani, beneffitio novae et vetteris constitutionis de duobis vel de pluribus reis debendi et statuto loquenti quod prius conveniatur principalis quam fideiussor. Contenti et confessi fuerunt se habuisse et recepisse in deposito et salvamento gratia sui tantum, ad omnem suum commodum et utilitatem a philippo filio domini canti q. domini Ugolini de Somayo de contracta sancti laurentii libras mille et septuaginta quinque denariorum venetorum parvorum in denariis venetis grossi pleni et completi de bono et puro argento pro quolibet grosso benae valente triginta duos parvorum. Renuntiantes exceptioni, probationi non sibi datae, numeratae, non tradditae, receptae dictae pecuniae quantitatis tempore contractus, omnique alii suo iuri, nec non suscipientes in se, super se omnem casum fortuitum et evenctum incendii, naufragii, ruinae, hostiumve incursus, per speciale pactum per se reccipientes, ad omneque suum periculum tam divinum quam humanum. Promittentes sollenni stipulatione per se suosque heredes sine aliqua exceptione iuris vel facti, se obligando dicto philippo

stipulanti pro se et suis heredibus dare et solvere ac restituere ei vel suis heredibus dictas libras mille septuagintaquinque dennariorum venetorum parvorum in dennariis venetis grossis boni argenti, pro quolibet grosso bene valentium triginta duos parvorum usque ad tres menses proxime venturos. sub poena dupli quantitatis praedictae peccuniae in quolibet capitulo et termino non observato. ita quod sors et poena. promiserunt dicti principales debitores et fideiussores solvere et dare ac restituere dicto creditori paduae vincentiae et bononiae et ubique locorum et terrarum simul et divisim peti et exigi possint si non solverint in dictis locis et termino constituto. Cum reffectione dannorum et expensarum, interesse litis et extra et de hiis credere suo simplici verbo sine sacramento et alia probatione. Cum obligatione omnium suorum bonorum, quae pro praedicto creditore constituit possidere praecario iure postmodum dictus principalis et fideiussores obligarunt se se et sua bona sponte per pactum appud dictum phylippum. pro quibus omnibus suprascriptis et infrascriptis melius attendendis et observandis, licitum sit ei termino elapso accipere tenutam de suis bonis una vice et pluribus. et ea vendere et allienare et omnem suam voluntatem et utilitatem facere et eos forbaniendum et in libro forbanitorum poni et scribi facere ante tenutam acceptam et post. dumtamen de praedictis dennariis plenariae satisfactum fuerit. et ubique possit eos convenire in quolibet loco et foro. Renuntians omnibus feriis, statutis, consiliis factis et facturis et omni remedio appellationis, supplicationis, deffensionis, doli mali conditioni in causa ex iniusta causa. et quod non pettent exemplum huius depositi, nec dillatione termini decem dierum. et promisit hoc instrumentum non probare, fine, solutione, remissione nec aliquid nocens dicto creditori nisi cum hac carta causae vel cum alia resolutione in concordia partium facta, coram quinque testibus fide dignis.

Ego paduanus iudex infrascriptus subscripsi.

Ego Antonius Joannes notarius socius et testis infrascrip-

tus subscripsi et auscultavi. — [S. T.] Ego Corsinus q. domini neri de Siccis hiis omnibus interfui et iussu eorum rogatus haec scripsi. — [S. T.] Ego franciscus q. ioannis lixe de centenario et contracta sancti nicolai notarius sacri palatii existens in officio communis paduae ad discum porci coram domino paduano de buzacharinis iudice et offitiale comunis paduae ad dictum discum porci hoc instrumentum sumptum ex auctentico dicti corsini notarii ex auctoritate dicti iudicis exemplavi servata forma et tenore praedicti instrumenti, anno domini millessimo trecentessimo trigesimo quinto indictione tertia die mercurii decimonono mensis aprilis, paduae in communi palatio ad dictum discum porci, praesentibus dominico farinato notario filio Omneboni farinae de contracta sancti thomasii, Antonio ioanne notario filio ser Andreae notarii de clemento de contracta portae tadorum sociis et notariis ad dictum discum.

NOTES.

1. Fraticelli comments as follows (*Vita di Dante*, p. 112): "In qual anno ciò avvenisse non è bastantemente accertato. Il Pelli dice nel 1297, e si fonda sopra un codice di detta arte (de' medici e speziali) che comincia dall' anno 1297 e va sino al 1300; ove a c. 47 leggesi *Dante d' Aldighieri degli Aldighiere poeta fiorentino.* Io ho veduto questo codice membranaceo, ch' è segnato del num. VII, nell' archivio centrale di Stato, ma poichè in esso è detto d' esser compilato nell' anno 1446–1447 sopra gli antichi registri, ed è disposto per ordine alfabetico, e non per ordine di tempi; e poichè se si dovesse stare a quella indicazione mancherebbero i nomi di tutti coloro, che vi furono ascritti dal 1282 al 1297; io sospetto forte che sia errore nella limitazione indicata da quelle due date, e son portato a credere, che Dante si facesse ascrivere non nel 1297, ma sì nel 1295, quand' egli avea compito interamente i suoi studii."

2. The passage in which this quotation occurs is as follows (Fraticelli, p. 135): "Da alcuni frammenti d' un codice cartaceo, che tuttora si conservano nell' archivio centrale di Stato (frammenti di minute di consulte) si vede che Dante discusse nel 5 giugno del 1296 nel Consiglio del capitano

(*in Consilio Centum virorum*) sopra alcune proposte. . . . La data, per esser le carte andate a male, non vi si legge chiaramente, ma il Segretario dell' archivio, mio buon amico e collega, mi scrive (28 settembre 1860): 'Tenga per fermo, che la data della consulta di Dante, che esaminammo insiemi ieri mattina è del 5 giugno 1296.'"

3. In reprinting this document, long supposed to be lost, the *Rivista critica* says: "Il Pelli (*Memorie per servire alla vita di Dante*, p. 94) pubblicò questo documento di su una copia di Carlo Strozzi, sbagliando però la data del giorno e la lettura di molte parole del testo. Quanti più tardi accennarono all' ambasciata di Dante a San Gemignano si riferirono al Pelli e alla copia strozziana (v., ultimo, A. Bartoli, *Storia della Lett. Ital.*, V., 113, n. 1), ritenendo smarrito l' originale. Ma eccolo ritornare in luce da un quaderno che è fra le carte di S. Gemignano venute all' Archivio fiorentino con le filze Strozziane. Il quaderno porta sul recto della prima carta questa intestazione: *In nomine domini Amen. Liber ~~iste est~~ Reformationum et consiliariorum Comunis sancti Gemignani factus tempore Magnifici et egregii viri domini Mini de Tholomeis de Senis honorabilis potestatis Comunis et hominum dicte terre Sub examine sapientis viri dominici Judicis de firmo Judicis et Assessoris dicti domini potestatis et dicti Comunis et scriptus per me Tucium notarium dicti domini potestatis dicto officio et maleficiorum per dictum dominum potestatem deputatum Sub Anno Natiuitatis xpi Millesimo cclxxxxviiij°. Indictione tertiadecima tempore domini Bonifacij pape viij.* Ac. 29 r. è il documento dantesco, comunicatoci da G. Milanesi.

4. Del Lungo gives the following account of this fragment: "Dal Protocollo di ser Lapo Gianni ('Lapus condam Giannis Ricevuti'), del quale io detti altrove notizia (*Dante nei tempi di Dante*, pp. 125–6), e che avrà una compiuta illustrazione dal signor G. S. Gargàno. Alla cortesia di questo egregio studioso deve la Società Dantesca l' anticipazione, che io posso fare nel nostro *Bullettino*, del prezioso documento dantesco."

5. Also published, but less correctly, by Fraticelli, *Vita di Dante*, p. 136, and in *Archivio storico italiano*, 2d series, vol. I., part I., p. 90.

6. Also published, but less correctly, by Gaetano Milanesi in the *Archivio storico italiano*, 3d series, vol. IX., part II., pp. 3–9.

7. Imbriani's note: "Il Padre Ildefonso toglieva *dal libro K di Consigli delle Riformagioni a* 292 *dell'anno* M.CC.XCIX i nomi di *VI Sindici ad inveniendum iura Comunis*, cioè I. Nerius Peronis, II. Gregorius Raffacanis, III. Masus Manetti, IV. Vannes Adimari, V. Grifus Arrighi Bonifatij, VI. Mazzuferus (?) Rinerij."

8. Imbriani's note: "*Sic!* leggi: *decens.*"

9. Imbriani's note: "*Sic!* leggi: *iemali.*"

10. See above, note 5.

11. Imbriani's note: "In questa consulta è lasciato in bianco il parere, reso da Dante; e v' è, dopo il nome, un spazio vuoto, capace almeno di tre versi."

12. Del Lungo's note: "La prima linea è presentamente affatto illeggibile, a cagione, come dicemmo dei guasti produtti dall' umidità. . . . Dal Repetti io, per parte mia, non dubito di accettare per intiero la indicazione e del giorno e del mese; e così stabilire, sulla fede del dotto e conscienzioso scrittore, la data 8 *giugno*, e, sugli argomenti critici che qui appresso svolgerò [p. 570 ff.], quella dell' anno, 1302, come proprie dell' instrumento di San Godenzo."

13. Del Lungo's note: "Non si legge. Forse 'ecclesie': certo non 'abbatie,' com' è stato letto e stampato."

14. Quoted, incompletely and sometimes incorrectly, by Andrea Gloria: "*Sulla dimora di Dante in Padova*, in *Dante e Padova*, 1865.